

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
імені АДМІРАЛА МАКАРОВА

ГУМАНІТАРНИЙ ВІСНИК НУК

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ВИПУСК 18

Миколаїв
2025

Редакційна колегія збірника:

Берестнєв В. Б., заслужений тренер (Миколаїв);
Бобіна О. В., канд. іст. наук, доц. (Миколаїв);
Гогоренко О. В., канд. філол. наук (Миколаїв);
Деркач В. М., заслужений тренер, канд. наук
з фіз. виховання та спорту, доц. (Миколаїв);
Карсканова С. В., канд. психол. наук, доц. (Миколаїв);
Коваль С. С., канд. фіз.-мат. наук, доц. (Миколаїв);
Матвієнко Л. В., канд. іст. наук, доц. (Миколаїв);
Матійко О. В., заслужений діяч мистецтв (Миколаїв);
Міняйлова А. В., канд. пед. наук, доц. (Миколаїв);
Наливайко В. С., канд. техн. наук, проф. (Миколаїв);
Трибулькевич К. Г., д-р пед. наук, доц. (Київ);
Філатова О. С., д-р філол. наук, проф. (Миколаїв);
Філіппова Н. М., канд. філол. наук, проф. (Миколаїв);
Чугуєва І. Є., канд. психол. наук, доц. (Миколаїв);
Шаповалова І. В., канд. філос. наук, доц. (Миколаїв)

Відповідальний за випуск: **Бобіна О. В.**

*Друкується за рішенням Вченої ради
Навчально-наукового гуманітарного інституту
Національного університету кораблебудування
імені адмірала Макарова
(протокол № 4 від 26.11.2025 р.)*

Гуманітарний вісник НУК: збірник наукових праць. — Випуск 18. —
Г 94 Миколаїв : Іліон, 2025. — 156 с.

У віснику опубліковані статті, що узагальнюють досвід роботи та результати досліджень у сфері вищої освіти та інших галузях знань. Основні рубрики вісника відповідають напрямам гуманітарної підготовки та соціально-гуманітарної освіти, яка здійснюється Навчально-науковим гуманітарним інститутом Національного університету кораблебудування. Вісник розрахований на викладачів, наукових працівників, фахівців, молодих науковців у сфері вищої освіти.

УДК 001(062.552)

© Національний університет кораблебудування
імені адмірала Макарова, 2025

УДК 378:004.8

Ларченко І. В.

викладач кафедри психології, Навчально-науковий гуманітарний інститут Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова (Україна, Миколаїв), irina.larchenko@gmail.com

Богданова О. В.

студентка спеціальності 053 Психологія, Навчально-науковий гуманітарний інститут Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова (Україна Миколаїв), bogdanova.lesya@icloud.com

ІННОВАЦІЙНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЙ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ВИЩІЙ ОСВІТІ

У роботі здійснено теоретичний аналіз інноваційних тенденцій та впровадження технологій штучного інтелекту у вищій освіті, з'ясовано їхній вплив на організацію освітнього процесу, трансформацію ролі викладача та формування компетентностей здобувачів. Доведено амбівалентність ефектів: з одного боку – персоналізація навчання, адаптивні траєкторії, підвищення аналітичної спроможності й ефективності оцінювання; з іншого – зростання ризиків академічної доброчесності, епістемічної залежності від алгоритмічних рішень, упередженості даних, порушення приватності та інформаційне перевантаження. Аргументовано, що результати впровадження визначаються якістю педагогічного дизайну, наявністю людиноцентричних політик етики й управління даними та системним моніторингом освітніх результатів.

Ключові слова: штучний інтелект, критичне мислення, академічна доброчесність, епістемічна залежність, студентська молодь, гуманітарні виклики, вища освіта.

Вступна частина. Вища освіта входить у фазу прискорених змін, зумовлених одночасним поширенням генеративних і аналітичних систем штучного інтелекту та необхідністю переосмислення якості й безпеки освітніх практик. Інтелектуальні технології трансформують архітектуру навчання: від персоналізованих траєкторій і адаптивного контенту до автоматизованої аналітики й нових форматів оцінювання, що зміщують роль викладача від транслятора знань до фасилітатора й наставника. Водночас посилюються ризики – епістемічна залежність від алгоритмічних рішень, упередженості даних, питання приватності та доброчесності – які вимагають чітких інституційних політик, прозорого управління даними та розвитку AI-грамотності. За цих умов ключовим стає поєднання інноваційних технологій із людиноцентричним педагогічним дизайном, що підтримує рефлексію, критичне мислення й відповідальне використання ШІ як передумови стійкого підвищення якості вищої освіти.

Мета роботи – виявити ключові інноваційні тенденції та моделі впровадження технологій штучного інтелекту у вищій освіті, а також умови, за яких їх використання підвищує якість навчання, зберігає когнітивну автономію студентів і дотримання академічної доброчесності.

Основна частина. Сучасні інновації у сфері штучного інтелекту ставлять перед закладами вищої освіти подвійне завдання – масштабувати технологічні рішення і водночас зберігати когнітивну автономію здобувачів. У сучасній науці підкреслюється, що критичне мислення та рефлексія є базовими компетентностями студента і чинником стійкості до інформаційних маніпуляцій. На це послідовно вказують Кравцов Ю., Ігнатенко О., Глушко В. [3]. Отже, інноваційні тенденції та впровадження техно-

логій штучного інтелекту безпосередньо поєднуються з педагогічною метою інтегрувати інструменти так, щоб вони підсилювали, а не замінювали власне міркування студента.

Емпіричні дослідження останніх років підтверджують визначальну роль дидактичного дизайну. У квазіекспериментальному дослідженні Паллант Дж. Л. з колегами показано, що цілеспрямоване використання генеративних моделей як опори для висунення гіпотез, зіставлення альтернатив і критичного перегляду власного рішення асоціюється з вищими навчальними результатами. Рутинне і некритичне застосування забезпечує лише поверхневий ефект [14]. Узагальнення метааналізу Дуна Л., Тан С., Вана С. свідчить про статистично значущий позитивний вплив інструментів штучного інтелекту на академічні досягнення, однак величина ефекту істотно залежить від якості методичного впровадження та контексту курсу [10]. Для заявленої теми це означає потребу в механізмах керованої взаємодії з інструментами навчання через завдання, що перевіряють аргументацію, роботу з джерелами і окреслення меж застосовності відповідей моделі.

Поряд з навчальними вигодами фіксуються ризики, які слід проактивно враховувати в університетській політиці. Огляд Клімової Б. та Піхарта М. описує стани перевантаження і стресу, зумовлені технологіями, а також зменшення міжособистісної взаємодії і послаблення рефлексивних практик у разі надмірної опори на алгоритмічні підказки [12]. Опитування Шмид К. і Мітери Е. демонструє амбівалентне ставлення студентів. Вони визнають користь інструментів для аналізу і конструювання аргументів, проте остерігаються втрати самостійності мислення і порушень академічної доброчесності за відсутності чітких правил використання [16]. Пальчук О. підкреслює необхідність етичних і

соціально відповідальних рамок застосування технологій, а Шевченко І. акцентує на ризиках цифрової залежності та ерозії автономії суджень [5; 8]. Тому інновації слід поєднувати з переосмисленням форматів оцінювання з акцентом на процес мислення і з цілеспрямованою підтримкою добробуту студентів.

Інституційні спроможності і політики задають верхню межу ефективності впровадження. Порівняльне дослідження Цзін Ю., Яня Л., Ечевеєррі В., Гашевича Д., Мартінеса-Мальдонадо Р., на вибірці університетів шести регіонів світу, засвідчує обережно проактивну динаміку, йдеться про Європу, Північну Америку, Латинську Америку, Азію, Африку та Океанію. Спостерігається нарощування керівництва з питань доброчесності, прозорості і рівності доступу, водночас бракує систем оцінювання впливу та програм розвитку компетентностей [11]. Документи OECD пропонують курикулярний зсув у бік критичного мислення, творчості і AI-грамотності, а також перегляд оцінювання і архітектури навчального досвіду [9].

Рекомендації UNESCO доповнюють цей вектор наголосом на етиці, управлінні даними і людиноцентричній інтеграції. У вітчизняних орієнтирах, зокрема у «Білій книзі з регулювання штучного інтелекту» та «Рекомендаціях щодо використання штучного інтелекту у закладах вищої освіти», деталізовано практичні інструменти. Йдеться про декларацію промптів і використаних сервісів, захист даних, розмежування в рубриках правильності відповіді і самостійності аргументації, а також курикулярні модулі AI-грамотності [1; 6]. Саме ці рішення конкретизують площину впровадження технологій у межах нашої теми.

Українські дослідники провели низку робіт, що демонструють, як поєднувати інноваційний потенціал із формуванням критичності. Лукашова Т., Друшляк М. показали, що інтеграція інтелектуальних інструментів у підготовку майбутніх педагогів підсилює аналіз і рефлексію за умови перетворення відповідей моделі на матеріал для власної аргументації студента, а не на її заміник [4]. На системному рівні Кравцов Ю., Ігнатенко О., Глушко В. підкреслюють роль критичного мислення як підвалини конкурентоспроможності випускника. Це вимагає розгортати технологічні інновації у рамці розвитку цієї компетентності, а не делегування її алгоритмам [3]. Теоретичну опору такому підходу надає Фачіоне П., який тлумачить критичне мислення як саморегульоване і доказове судження, несумісне з передорученням машинній системі без втрати глибини [15].

Синтез наведених джерел дозволяє запропонувати архітектуру впровадження, узгоджену з темою дослідження. По-перше, дидактичні моделі мають інституціоналізувати перевірку фактів, порівняння альтернатив і пояснення меж застосовності відповідей інструментів. По-друге, оцінювання слід спря-

мовувати на процес мислення з виокремленням критеріїв самостійної аргументації і роботи з джерелами. По-третє, потрібні політики прозорості і управління даними, що запобігають епістемічній залежності. По-четверте, необхідні курикулярні модулі AI-грамотності і програми підвищення кваліфікації викладачів. По-п'яте, дизайн навчання має зменшувати стани перевантаження, пов'язані з використанням технологій, і підтримувати міжособистісну взаємодію. Така система забезпечує, щоб інноваційні тенденції і технологічне впровадження працювали на розвиток рефлексії та критичного мислення, а не на їх послаблення.

Висновок. Ефективність використання ШІ у вищій освіті визначають не самі інструменти, а якість дидактичного дизайну та інституційні політики. Позитивний ефект з'являється, коли завдання вимагають аргументації, перевірки джерел і пояснення меж відповіді моделі; за відсутності цих умов зростають ризики втрати автономії мислення й порушень доброчесності. Необхідно впровадити процесуальне оцінювання, політику прозорості використання ШІ та базові модулі AI-грамотності для студентів і викладачів. Рекомендовано обмежити перелік дозволених інструментів, заборонити введення чутливих даних у публічні моделі та регулярно моніторити навчальні результати й добробут здобувачів.

Література

1. Біла книга з регулювання штучного інтелекту. Київ: Міністерство цифрової трансформації України, 2025. С. 64–72.
2. Дикий О. В. Цифровізація та штучний інтелект у практиці підвищення кваліфікації викладачів: збірник матеріалів. Київ: Інститут вищої освіти Національної академії педагогічних наук України, 2022. С. 27–35.
3. Кравцов Ю. С., Ігнатенко О. В., Глушко В. В. Критичне мислення як компетентність сучасного фахівця. Київ: Освіта України, 2019. С. 46.
4. Лукашова Т. В., Друшляк М. Г. Інтелектуальні технології у підготовці майбутніх учителів: потенціал та обмеження. Харків: Харківський національний педагогічний університет імені Григорія Сковороди, 2020. С. 116.
5. Пальчук О. І. Етичні виміри застосування штучного інтелекту у вищій школі в умовах війни. *Педагогічні науки*. 2022. № 4. С. 310–315.
6. Рекомендації щодо використання штучного інтелекту у закладах вищої освіти. Київ: Міністерство освіти і науки України, 2025. С. 29–35.
7. Словник термінів у сфері штучного інтелекту. Київ: Національна академія наук України, 2022. 112 с.
8. Шевченко І. П. Цифрова залежність студентської молоді: ризики та наслідки. *Вища освіта України*. 2021. № 3. С. 91–96.
9. OECD. What should teachers teach and students learn in a future of powerful AI? OECD Education Spotlight No. 20, 2025. <https://doi.org/10.1787/ca56c7d6-en>
10. Dong L., Tang X., Wang X.. Examining the effect of artificial intelligence in relation to students' academic achievement in classroom: A meta-analysis. *Computers Education: Artificial Intelligence*, 6, 100400. <https://doi.org/10.1016/j.caeai.2025.100400>.

11. Jin Y., Yan L., Echeverría, V., Gašević D., Martinez-Maldonado R. *Generative AI in higher education: A global perspective of institutional adoption policies and guidelines*. 2024. arXiv:2405.11800. <https://arxiv.org/abs/2405.11800>.
12. Klimova B., Pikhart M. Exploring the effects of artificial intelligence on student and academic well-being in higher education: A mini-review. *Frontiers in Psychology*, 16, 2025. 1498132. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2025.1498132>.
13. Lee D., Arnold M., Srivastava A., Plastow K., Strelan P., Ploekel F., Lekkas D., Palmer E. The impact of generative AI on higher education learning and teaching: A study of educators' perspectives. *Computers and Education: Artificial Intelligence*, 5, 2024. 100221. <https://doi.org/10.1016/j.caeai.2024.100221>.
14. Pallant J. L., Blijlevens J., Campbell A., Jopp R. Mastering knowledge: The impact of generative AI on student learning outcomes. *Studies in Higher Education*. 2025. <https://doi.org/10.1080/03075079.2025.2487570>.
15. Facione Peter Anthony. *Critical Thinking: What It Is and Why It Matters*. San Francisco: Academic Press, 2015. P. 12–18.
16. Hsu Lin. Artificial Intelligence and Critical Thinking: A Systematic Review. *Educational Review*. 2022. Vol. 74, No. 3. P. 220–234.
17. Zhang Wei. Generative AI in Higher Education: Cognitive Benefits and Risks. *Journal of Educational Technology*. 2023. Vol. 18, No. 2. P. 48–59.

Larchenko I. V., Lecturer of the Department of Psychology, Education and Research Institute of Humanities of Admiral Makarov National University of Shipbuilding (Ukraine, Mykolaiv), irina.larchenko@gmail.com

Bohdanova O. V., Student of the Specialty 053 Psychology, Education and Research Institute of Humanities of Admiral Makarov National University of Shipbuilding (Ukraine, Mykolaiv), bogdanova.lesya@icloud.com

INNOVATIVE TRENDS AND THE IMPLEMENTATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE TECHNOLOGIES IN HIGHER EDUCATION

The paper presents a theoretical analysis of innovative trends and the implementation of artificial intelligence technologies in higher education, clarifying their impact on the organization of the educational process, the transformation of the instructor's role, and the development of learners' competencies. The effects are shown to be ambivalent: on the one hand-personalized learning, adaptive trajectories, enhanced analytical capacity, and more effective assessment; on the other-heightened risks of academic integrity violations, epistemic dependence on algorithmic outputs, data bias, privacy breaches, and information overload. It is argued that outcomes are determined by the quality of pedagogical design, the presence of human-centred ethics and data-governance policies, and systematic monitoring of educational results.

Keywords: artificial intelligence; critical thinking; academic integrity; epistemic dependence; university students; humanitarian challenges; higher education.

ЗМІСТ

ІНКЛЮЗІЯ ТА ПСИХОЛОГІЯ

ВІТАЛЬНІ СЛОВА	4
<i>Бережник О. В., Коренева Ю. П.</i> Емоційна грамотність як чинник збереження психологічного здоров'я студентської молоді в умовах соціальної нестабільності.....	6
<i>Білокамінська Л. А., Чугуєва І. Є.</i> Професійна самореалізація як чинник становлення особистості жінок.....	8
<i>Демкова Н. Ю., Рогальська-Яблонська І. П.</i> Особливості адаптації дітей шестирічного віку до навчальної діяльності	10
<i>Дігтяренко В. Ю., Литвиненко І. С.</i> Захисні механізми психіки в умовах стресових ситуацій.....	12
<i>Заїка Г. О., Олексюк О. М.</i> Соціально-психологічна робота з жінками, які стали жертвами домашнього насильства.....	14
<i>Карсканова С. В., Прийма О. М.</i> Особливості сепарації підлітків з особливими освітніми потребами.....	16
<i>Карсканова С. В., Ніязов Р. В.</i> Вибір стратегій поведінки особистості при внутрішньоособистому конфлікті.....	18
<i>Кравчук О. Ю.</i> Інклюзивне освітнє середовище в закладах вищої освіти: концепції, виклики та траєкторії розвитку	21
<i>Кравчук О. Ю.</i> Штучний інтелект як інструмент підтримки практики психологів у роботі з інклюзивними учнями.....	23
<i>Кравчук О. Ю., Новікова Г.</i> Інклюзивні підходи до психосоціальної підтримки підлітків: адаптація до різних потреб та контекстів	25
<i>Кравчук О. Ю., Райковська В. М.</i> Профорієнтація дітей з особливими потребами: міжгалузевий підхід, індивідуальна підтримка та інклюзивні траєкторії розвитку.....	27
<i>Кравчук О. Ю., Ускова О. М.</i> Моніторинг розвитку соціальних навичок за допомогою ШІ: приватність, етика та інтерпретація результатів	29
<i>Кравчук О. Ю., Христиановська Л. А.</i> Роль сім'ї та партнерського оточення в процесі психологічної реабілітації жінок	31
<i>Курчатова А. В.</i> Теоретико-методологічні підходи розкриття механізмів реалізації супервізії в інклюзивній освіті.....	33
<i>Ларченко І. В., Богданова О. В.</i> Інноваційні тенденції та впровадження технологій штучного інтелекту у вищій освіті.....	35

Ларченко І. В., Іщенко О. А.	Модераційний ефект емоційного інтелекту у збереженні автономної мотивації студентів в умовах стресогенності.....	38
Ларченко І. В., Іщенко Я. П.	Взаємозалежність когнітивних та емоційних процесів у стані довготривалого стресу в осіб, що мешкають у прифронтових зонах.....	40
Литвиненко І. С.	Послуга раннього втручання – перша сходинка інклюзії.....	43
Литвиненко І. С., Гончарова О. О.	Емоційне вигорання працівників гуманітарної сфери та представників допомагаючих професій в контексті ургентного реагування	44
Литвиненко І. С., Джигота Е. В.	Деякі аспекти психологічної допомоги військовим після повернення з зони бойових дій засобами арттерапії.....	47
Литвиненко І. С., Малюжеко М. В.	Формування пізнавальної мотивації у дітей молодшого шкільного віку	49
Матко Д. А., Олексюк О. М.	Вплив соціальних мереж на формування ціннісно-сислової сфери особистості.....	51
Матко Д. А., Олексюк О. М.	Соціальні мережі як середовище конструювання ідентичності та ціннісних пріоритетів.....	53
Межуєва К. Д., Олексюк О. М.	Особливості ментального здоров'я жінки у перинатальний період	55
Межуєва К. Д., Олексюк О. М.	Психологічні особливості адаптації до вагітності та подолання ознак посттравматичного стресового розладу, отриманого внаслідок пережитих психотравмуючих ситуацій.....	57
Михальченко Н. В.	Складові готовності майбутніх вчителів початкових класів до розвитку рефлексії учнів в умовах інклюзивного навчання	60
Михальченко Н. В., Криницька О. О.	Психологічна підтримка осіб, які пережили травматичні події: комплексний аналіз методів, ефективності та факторів впливу	63
Михальченко Н. В., Михальченко І. В.	Симптоми професійного вигорання педагогів та фахівців	65
Мірзоян К. О.	Взаємозв'язок самооцінки та рівня самоактуалізації у творчих особистостей.....	68
Мочалова О. В.	Особливості розвитку пізнавальних процесів дітей дошкільного віку з порушенням інтелектуального розвитку.....	69
Олексюк О. М., Корнієнко В. А.	Особливості проявів ПТСР у військових і шляхи запобігання.....	71
Прасол Д. В.	Характер і причини визначення інвалідності серед осіб з особливими освітніми потребами, які здобувають освіту за умови інклюзивного навчання.....	73
Сінченко В. М., Коренева Ю. П.	Майндфулнес-практики як засіб збереження психоемоційної стійкості у волонтерській діяльності в умовах воєнного часу	75
Сеннар К. Б., Олексюк О. М.	Вплив професійного іміджу на ефективність консультативної діяльності психолога	77
Сеннар К. Б., Олексюк О. М.	Імідж психолога як чинник успішної професійної реалізації	79

Ткаченко О.	Прояви булінгу в закладах середньої освіти.....	81
Тур О. В.	Управління інклюзією у закладах вищої освіти: стратегії формування інклюзивної культури та їх вплив на результативність закладу освіти.....	82
Чугуєва І. Є., Мачечук Н. В.	Психологічні чинники соціальної реінтеграції учасників бойових дій	84
Яблонський А. І., Савицький О. В.	Теоретичні підходи до вивчення бойового стресу у військовослужбовців.....	86

МИКОЛАЇВЩИНА І ПІВНІЧНЕ ПРИЧОРНОМОР'Я: ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ

Бєляков Д.	Імператорський Новоросійський університет – метеорологічна перлина Північного Причорномор'я.....	89
Галєєва М.	Психологічна допомога сім'ям загиблих воїнів.....	91
Гей С. П.	Грецькі топоніми Північного Причорномор'я: історико-лінгвістичний аспект	92
Гранченко М. В., Хрящевська Л. М.	Відкриття перших закладів освіти в Одесі (1794–1830-ті рр.)	95
Коваль Г. П., Ляшенко І. О.	Висвітлення моментів життя караїмів Одеси на сторінках газети «Одесские Новости» в кінці XIX – на початку XX ст.	96
Костирко Т. М.	Штучний інтелект як інструмент збереження культурної спадщини університетів.....	97
Нефьодов Д.	Освітнє та громадське значення історичного краєзнавства в сучасних вітчизняних закладах освіти	99
Рижева Н., Довбня В.	Пам'яткоохоронна діяльність на території Миколаївської області (2000–2019 рр.).....	101
Рижева Н., Михайлов М.	Культурні взаємовпливи у декоративному оздобленні піхов мечів Київської Русі	102
Семешин Е.	До біографії Валерії Містюк: Уродженка Миколаєва в історії радянської психології.....	104
Сергієва Ю. С., Матвієнко Л. В.	Експерименти на Засільському цукровому заводі: історичний екскурс.....	105
Тернович Б. П.	Голокост на Миколаївщині.....	106
Ткаченко О.	Прояви булінгу в закладах середньої освіти: теоретичний аналіз	107
Філенко А., Нефьодов Д.	Західна історіографія господарської реформи у СРСР 1965 р.	108
Фьольдварі Шандор.	Український газ під Чорним морем і перспективи турецьких інвестицій	111
Шевченко А.	Становлення землеробства у Буджаку на початку XIX ст.	112
Шевчук В.	Український націонал-комунізм 1918–1921 рр.: історіографічний та джерелознавчий аналіз	114

ДИЗАЙН

Данильченко Н. В., Гавловська Д. А.	Сучасні концепції в проектуванні дизайну плавучих будинків	116
Матійко Н. О., Бєлосвіт Я. О.	Управління дизайном в епоху цифрових технологій: синергія комп'ютерної графіки та креативних процесів.....	118
Матійко О. В., Обухова В. О.	Сучасні текстильні матеріали в інтер'єрних макетах: імітація оббивки і декоративних елементів.....	119
Портнов Д., Атанова Є.	Значення академічного рисунка у формуванні конструктивного мислення майбутніх дизайнерів.....	121

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ТА СПОРТ**Вакуліна Л. М., Лагерний Д. І.**

Фізичне виховання як компонента патріотичного формування молоді 123

СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНІ НАУКИ**Бобіна О. В.** Як працює Гуманітарний інститут на четвертий рік Великої війни 126**Валуєва Ю. А., Чурсіна А. О., Шаповалова І. В.**

Розвиток освіти південної України у XIX–XX ст. 130

Васильєва В. В., Лукашик В. І., Шаповалова І. В.

Війна і психічне здоров'я українців в умовах воєнного стану 132

Волкотрубенко Є. О., Шаповалова І. В.Еволюція портової інфраструктури Миколаївщини
як чинник економічного зростання південного регіону 135**Запесочний Н. О., Шаповалова І. В.**Розвиток суднобудівної промисловості Миколаївщини:
історичний вимір та сучасні перспективи 136**Залізко А. С., Шаповалова І. В.**Формування багатонаціонального культурного середовища
Північного Причорномор'я (кінець XVIII ст. – XIX ст.) 138**Корольова Т. М., Кравчук О. Ю.**Психологічні чинники медіаграмотності як елемент соціальної
компетентності індивіда 140**Михальченко Н. В., Молчанова О. М.**Готовність майбутніх вчителів початкових класів
до організації навчальної діяльності молодших школярів 141**Моїсеєнков А. В., Шаповалова І. В.** Особливості соціально-економічного життя

Північного Причорномор'я у період 1917–1921 рр. 144

Надточій І. В.Взаємодія медицини та освіти у реалізації програм раннього
втручання у розвиток дитини 146

ВИМОГИ ДО СТРУКТУРИ ТА ОФОРМЛЕННЯ НАУКОВИХ СТАТЕЙ 154

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ СТАТТІ 155